

Література:

1. Орлов В.М. Інструменти трансформаційних зрушень щодо повернення інвестицій у розвиток галузі / В.М. Орлов, І.В. Політова // Матеріали наук.-практ. конф. [«Раціональне природокористування – важлива умова ноосферного розвитку України»], (Одеса, 22-23 вересня 2011 р.). – Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2011. – С. 202-204.
2. Гранатуров В.М., Воробієнко С.П. Аналіз конкурентоспроможності телекомунікаційних послуг: Монографія / За наук. ред. проф. В.М. Гранатурова. – К: Освіта України, 2009. – 254 с.
3. Дем'янчук М.А. Тенденції та перспективні напрями розвитку телекомунікаційного ринку / М.А. Дем'янчук // Економічний простір : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2008. – № 18. – С. 94–101.
4. Леонова О.О. Дослідження тенденцій розвитку телекомунікаційного ринку України з врахуванням інноваційних факторів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/>.

Осипов В.І.,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та
моделювання ринкових відносин

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Сучасні проблеми розвитку економіки України обумовлюються, насамперед, наявністю та особливою руйнівністю економічної та демографічної криз, що спалахнули з перших років незалежності України та палають і досі з незмінною силою. Так, економічна криза спалахнула в Україні вже з 1991 року. На протязі 1990-х років економічний спад розвертався високими темпами, і в 1999 році обсяг ВВП склав лише 40,8% до рівня 1990 року. З 2000 року намітився економічний підйом, і в 2008 році обсяг ВВП досягнув 74,3% до рівня 1990 року. Але в останні роки, особливо в 2009 і в 2012-2013 роках, мав місце різкий спад ВВП і його обсяг наближається до 60% від рівня 1990 року [розраховано за даними: 1, с.37, 41; 2, с.5; 3, с.32; 4, с.27; 5, с.27].

В українській економічній літературі звертається увага на те, що неперервна на протязі 23 років економічна криза відкинула Україну у коло самих відсталих країн світу та створила загрозу макроекономічній безпеці України, оскільки критичним рівнем падіння ВВП визначено показник 25%, тобто наша економіка за весь період 1991-2013 років не тільки на рівень 1990 року, а навіть на рівень граничного значення припустимого падіння ВВП не вийшла, оскільки падіння ВВП в Україні складало: у 1999 році – майже 60%, у

2009 – 37%. Для прикладу, Республіка Білорусь вийшла на рівень ВВП 1990 року у 2003 році, Республіка Казахстан – у 2004, Російська Федерація – у 2007 році [6, с.А6].

Хронічна та глибока економічна криза привела до проблеми нестачі інвестицій у всіх галузях економіки України. Інвестиційна криза розгорталась в економіці відповідно до кризи виробництва: обсяг інвестицій в основний капітал склав у 1995 році 50 % до рівня 1990 року, у 2000-му – 32%, у 2005-му – 45%, у 2010 – 54%. Також ще більш різко знизився індекс виконаних будівельних робіт: у 1995 році він склав 21% від рівня 1990 року, у 2000-му – 12%, у 2005 – 16%, у 2010 – 8% [розраховано за даними: 4, с.229, 248, 251, 252, 255; 5, с.202, 209, 210, 214, 221, 222]. Не виправдалися надії на вкладення капіталу в економіку України іноземними інвесторами. Структура інвестицій свідчить, що основними інвесторами в економіці України були вітчизняні підприємства. Їх частка в інвестиціях в економіці України склала у 2000 році 68%, у 2005-му – 57,4%, у 2010 – 55,7%. У той же час частка іноземних інвесторів була незначна і склала у 2000 році 5,9%, у 2005-му – 5,0%, у 2010 – 2,3%. Позитивної оцінки заслуговує лише підвищення у останні роки частки банків і інших позик: у 2000 році вона склала 1,7%, у 2005 році – 14,8%, у 2010 – 13,7% [4, с.229; 5, с.200].

Внаслідок виробничої та інноваційної криз в економіці України різко погіршилось забезпечення основними фондами та матеріально-технічними ресурсами. Так, ступінь зносу основних засобів у промисловості України склало у 2000 році 4,8%, у 2005 – 57,9%, у 2010 – 63,0%, у будівництві відповідно, 49,2%, 45,1%, 60,7%, у сфері діяльності транспорту та зв'язку – 50,5%, 48,5%, 94,4%, а по економіці загалом: 43,7%, 49,0%, 74,9% [6, с.18-19]. У сільському господарстві різко погіршилось забезпечення родючих ґрунтів. Так, обсяг внесених мінеральних добрив склав у 2000 році 7% до рівня 1990 року, у 2010 році – 25%, обсяг внесених органічних добрив – відповідно 11% і 4% [4, с.171]. Як у рослинництві, так і у тваринництві забезпеченість основними засобами різко погіршилось як внаслідок високого зносу, так і внаслідок значного зменшення їх обсягів. Так, забезпеченість тракторами склала у 1995 році 95% до рівня 1990 року, у 2000 році – 64%, у 2005 – 44%, у 2010 – 31%, зернозбиральними комбайнами – відповідно 85%, 61%, 44%, 31%, вантажними автомобілями - 94%, 77%, 50%, 35% [4, с.145]. Негативний вплив зниження кількості цієї техніки різко погіршується значним рівнем її зносу: в стані морального і фізичного зносу 51% тракторів старіше 20 років, 28% - у віці від 15 до 20 років. Те ж саме з комбайнами, з яких 62% старіше 20 років. Як наслідок, навантаження на один зернозбиральний комбайн в Україні складає 240 га лише ранніх зернових, тоді як у Росії – 120 га, а в ЄС – 80. Проводяться ранні жнива за місяць, тоді як треба днів за десять, не більше. Інакше у полі лишається 15-20% врожаю, у грошовому еквіваленті – це 8-12 млрд. грн. [7, с.9].

У тваринницькій галузі сільського господарства України спостерігається різке зменшення поголів'я худоби. Так, поголів'я великої рогатої худоби у 1995 році складало 71% до рівня 1990 року, у 2000 році – 38%, у 2005 – 26%, у 2010

– 18%, поголів'я свиней – відповідно 68%, 39%, 36%, 41%, поголів'я овець та кіз – 49%, 22%, 19%, 21% [4, с.173]. Таким чином, поголів'я великої рогатої худоби, овець та кіз зменшилось за період після 1990 року у 5 разів, поголів'я свиней – у 2,5 рази.

Таке ж значне погіршення спостерігається і у забезпеченні України матеріально-сировинними ресурсами: виробництво електроенергії склало у 1995 році 65% до рівня 1990 року, у 2000 – 57%, у 2005 – 62%, у 2010 – 63%; виробництво вугілля склало відповідно 51%, 49%, 47% і 43%; виробництво чавуну відповідно 40%, 57%, 68%, 61%; виробництво сталі – 39%, 53%, 58%, 36%; виробництво цементу – 14%, 6%, 9%, 7% [4, с.171].

Крім технічних засобів та матеріально-технічних ресурсів економіка потребує також якісних трудових ресурсів. Але у цій сфері склався значний комплекс недоліків, які знизили можливість ефективного її функціонування. Насамперед, ускладнення спричинила демографічна криза, яка виникла у 1993 році і продовжується і в поточний час: на початок 1993 року населення України складало 52,2 млн. осіб, а на кінець цього року – 52,1 млн. осіб [1, с.333]. На кінець 2012 року в Україні проживало вже 45,6 млн. осіб [8, с.6], тобто чисельність населення зменшилась на 6,6 млн. осіб, або більш як на 12%. В той же час чисельність зайнятих в економіці України зменшилась у помітно більшій мірі: у 1990 році було зайнято 25,4 млн. осіб, а у 2010 – 20,3 млн. осіб [4, с.350], тобто чисельність зайнятих зменшилась за той же період на 5,1 млн. осіб, або на 20%. Але по деяким верствам населення зменшення чисельності склалось ще більш значним. Так, у загальноосвітніх навчальних закладах у 1990/91 навчальному році навчалось 7,1 млн. учнів, а у 2010/11 навчальному році – 4,3 млн. учнів [4, с.436], тобто зменшення склало 2,5 млн. учнів, або 39,4%. У професійно-технічних навчальних закладах у ці ж роки навчалось відповідно 660 та 434 тис. учнів [4, с.437], тобто зменшення склало 226 тис. учнів, або 34,2%.

Різке погіршення забезпечення економіки України основними засобами, матеріальними та трудовими ресурсами значно ускладнюють вихід України з економічної та демографічної криз. Науковці приходять до висновку: «Внаслідок непослідовної державної економічної політики останніх років промисловість України настільки деградувала, що більшість експертів підкреслюють необхідність проведення повторної індустріалізації країни та відтворення національної індустрії» [9, с.15].

Література:

1. Статистичний щорічник щорічник України за 1999 рік / Держкомстат України; за ред.. О.Г. Осауленко; відп. за вип. В.А. Головка. – К.: Техніка, 2000. – 648 с.
2. Економіка України у 2000 році //Урядовий кур'єр 22 січня 2001 року. – с. 1, 5-8.
3. Статистичний щорічник України за 2002 рік / Держкомстат України; за ред.. О.Г.Осауленко; відп. за вип. В.А. Головка. – К.: «Консультант», 2003. – 662 с.

4. Статистичний щорічник України за 2011 рік / Держкомстат України; за ред.. О.Г.Осауленко; відп. за вип. Остапчук О.Е. – К.: «Август-Трейд», 2012. – 559 с.

5. Мунтиян В. Интеграция и безопасность Украины // 2000, №4 (639), 25-31 января 2013 г. – С. А1, А6-А7.

6. Основні засоби України України за 2000 – 2010 рр. Статистичний збірник /Державна служба статистики України; відп. за вип. М.М.Собко. К., 2011 – 292 с.

7. «У полі залишається 8-12 мільярдів гривень». Міністр аграрної політики та продовольства М. Присяжнюк // Урядовий кур'єр, 6 жовтня 2011 року. – С. 2.

8. Економіка України за 2012 рік // Урядовий кур'єр, 2 лютого 2013 р. – С.6.

9. Федулова Л.І. Інноваційний сектор розвитку промисловості України // Економіка України, 2013, №4. – С.15-23.